

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6.

У Сомбору 15. Јуна 1892.

Год. XXIV.

НОВА ПРАВОСЛАВНА СРПСКА ЗАДУЖБИНА У СОМБОРУ.

Велеуважена отлична госпођа Лила Мања удовица покојнога Доктора Петра Стојковића у Сомбору у очи Духова ове године баш у време вечерња завештала је у славу Божију, из чисте љубави човечанству и за вечити спомен својега блаженоупокојеног супруга Петра Стојковића од богоданог имања свог сљедеће:

Своју пространу и темељно сазидану велику кућу у Сомбору у улици велике цркве на бр. 73. завештала је и оставила србској учитељској школи Сомборској, с тим наређењем да се у тој кући 4 простране и највидније дворане са побочним локалитетима за збирку физикалну итд. употребити имају за наставу приправница учитељског звања, у колико би се школа за учитељице после разделења свог од учитељске школе у Сомбору одржала, иначе ће се те просторије за мушку учитељску школу или за србску вишу девојачку школу Сомборску имати да употребе.

Све остале просторије у истој кући имају се прилагодити за потребу сиротишта за женску сирочад православне источне вере! На ово сиротиште завештала је поменута госпођа главницу од Тридесет тисућа форинти а. вр. положивши тиме темељ првом сиротишту за женску сирочад православне вере.

Ово завештање поверава добротворна завештатељка непосредном руковању, надзору и старању православне србске црквене општине Сомборске под врховним надзором срб. народног Саборскога одбора, коме је на челу свагдашњи Патријарх Митрополит као врховни патрон свију православних црквено просветних и хуманитарних завода и заклада, и жели да се женска сирочад само од 6 и 7 година у овај завод примају и да у њему под непосредним надзором старатељке (сиротинске матере) добијају стан са огревом, добру и просту храну, целисходно одело и добро домаће и хришћанско васпитање, а при том да редовно полазе овдашње србске

вероисповедне школе и да се спремају за вредне и веште радилце и кућарице, или по околностима за учитељице и забавиље. Питомице уживаће благодет сиротишта до навршене 17. живота године, односно до свршетка течаја за учитељице. Број питомца управљаће се према приходу од камата завештане главнице из којег се има и оправљање и у добром стању одржање завештаног дома подмирати.

Племенита завештатељка хигијенско и васпитно старање својега сиротишта поверава Платонеумском Одбору што се код црквене Општине Сомборске налази а врховни надзор над васпитањем ових питомца ерб. нар. Школском Савету, који се умољава да у своје време штатут за ово сиротиште изда.

Завештање ово носиће име: „Задушбина Дра Петра Стојковића и супруге му Лиле рођене Мања“ и ступиће у живот на годину дана после смрти племените завештатељке и њене матере госпође Јелисавете Мање рођене Деметровића.

Заветно писмо о овом завештању сачињено је у три равногласна примерка са потписом племените завештатељке и два умољена сведока, и предата је црквеном Одбору православне Обштине Сомборске са умољењем да се црквена Обштина Сомборска руковања закладе и старања над овом задушбином из љубави к својој деци прими и да речено заветно писмо на одобрење Високосл. Саборском Одбору са препоруком својом поднесе.

У свечаној седници црквеног Одбора Сомборског трећи дан Духова ове године држаној, прочитано је горње заветно писмо и узето на знање са бурним усклицима: „*Живила племенита добротворка народна госпођа Лила Стојковићка,*“, — и закључено је, да се заветно писмо Високославном ерб. нар. Саборском Одбору на одобрење и даље уредовање што скорије поднесе, и да у недељу свију светих 31. Маја после службе Божије цео црквени Одбор под предвођењем својега председника г. Петра Вукићевића корпоративно отиде племенитој добротворки и да јој благодари на њеном човекољубивом завештању у корист ербских вероисповедних завода и православне сирочади.

Иста племенита добротворка подигла је у византијском стилу на овдашњем успенском гробљу великољепну часовну (надгробни храм) са трулом, на коме се частни крст блиста. Под овим је храмом гробница, у коју ће се пренети земни остаци покојног Дра Петра Стојковића из привремене гробнице, и пошто се ово

WWW.UNILIB.NS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

изврши, храм ће се тај у славу Божију на Петров дан ове године свечано осветити и у њему ће се за душу покојног Дра Петра Стојковића у одређено време молитве читати и панихиде држати.

Саобштавајући читаатељима Школскога Листа за ову велику задужбину побожне православне хришћанске и племените добротворке народне госпође Јелисавете Лиле Стојковићке рођене Мања, умољавамо их да од своје стране јаве за ову задушбину у кругу својега познанства свима онима честитим србима и србкињама, које је Бог имањем обдарио, те да ово племенито добротворство послужи за углед и пример човекољубља и љубави ка просвети народној у најширим круговима, а ми од своје стране кличемо племенитој завештатељки: „*Живила племенита добротворка народна госпођа Јелисавета Лила Стојковићка на многа љета!*“

Дај Боже на њен се пример угледале и друге племените и родољубиве госпође србске, које је Бог имањем благословио! **В.**

О ВАСПИТАЊУ.

З а н а г р а д у.

(Свршетак.)

Васпитач сваки који је прибавио потребита знања, а при том разумно науке које су га спремале за тај посао, па је још одмах почетком свог рада пажљиво мотрио на све особине ђеце, одмах ће се увјерити васпитавати са свијем могућа ствар, пошто знаде свако дијете на овај свијет са рођењем доноси све способности за васпитање, које треба само лаганим и постепенијем, природнијем да концептрично усавршавају и дијете ће се таким само начином моћи природно развијати у оба погледа. Пошто су важне обије стране човјекове — душевна и тјелесна подједнако то током мора васпитач имати на уму увијек природи сходност, т. ј. која ће се вазда односити како на духовну тако и на тјелесну страну васпитаника а то ће рећи оно што је врло важно: да се никако не смије развијати душа на штету тијела и обратно, — дакле мора сразмјерно ићи тако да једно друго условљава, јер само: „у здравом тијелу и душа мора бити здрава“.

А да тијело може правилно вршити физичке радње исто је потребита крепост душе, као што је души потребита јачина тјелесна. А да се то постигне неопходно је потребито да зна васпитач да треба: како духовну тако и тјелесну страну подједнако раз-

www.unilib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

вијати ако се мисли цијељ постићи?..... О могућности васпитања увјеравамо се на сваком кораку. Душа дјечија је веома пријемљива, т. ј. она — ћеца примају лако све оно што виде да други пред њима чине у великом, то она чине у малом; ето прођи кроза село па ћеш одмах увиђети ћецу на скупове, ће у маломе раде, све оно што су виђели да њихови старији на дому и у пољу раде; а то није друго него очигледни примјер да дјетиња душа по инстинкту тежи да прими оно што види и да је доиета по природи урођено човјеку васпитање. Услед тога дјечијег подражавања изишла је она мудра народна изрека: „Што стари на огњишту, то ћеца на дворшћу“.

Са овом мудрој пословицом, као да се упућује васпитач да му треба свагда имати на уму да се при настави држи свагда очигледности која је душа њена, пошто ћеци (ће је таква настава) увијек остају стални утисци и представе само од онога што им се очигледно покаже.

Да је васпитање могуће то је давно доказано, а основа те могућности налази се на самом природном основу ђетета, али васпитач мора добро да разумијева природни основ тај јер; народна ријеч вели: „Ни сви прсти нијесу једнаки“. А то значи у васпитном погледу, да сва ћеца у опште, различите су нарави тако, да је тешко у том и пријемљивости и двоје једнако У цијелом свијету наћи и приближно, али у способности у опште сва су у опште подпуно једнака. Па према томе треба знати све особине њихове душе и природне наклоности и тим наклоностима — разумије се урођеним — ваља потпуно додати како би се могле што боље и сталније усавршавати; а то мора ићи постепено, концентрично и природно па да се постигне оно што је могуће а то је оно за чим се тежи — васпитна цијељ.

Да су дужни васпитачи око ћеце толики труд улагати и то свестрано, о томе нема нити може бити сумње, па и око оне ћеце која су слијепа, саката и друкче природно осакаћена, јер свако дијете, доноси на овај свијет способности за васпитање и отуда долази оно њихово апсолутно право на васпитање, пошто на њима свијет остаје. Па према томе док су ћеца још слаба и нејака треба им одмах прве и нужне помоћи, а по томе настаје васпитање, „пошто нема права без дужности“. Отуда сљедствено излази, да су родитељи и природом као и законом божјим позвати, да своју ћецу: хране, негују и чувају, пошто је дијете живобиће,

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

које савјесно треба чувати од свега онога што би могло повриједити га, а то све донде докле се дијете дохвати себе — док не постигне самосвјесно, управо својим — да може намиривати само своје потребе на које га сама природа упућује.

За дијете вели се: „да је дијете“. Али се то јасно види да то „дијете“ није друго него човјек, тек само што тај човјек који носи име ђетета јесте мали, па се баш за то несмије упоредити ничесовој играчки у ђетињој руци, него треба прионути свијема могућним силама, да од тога ђетета постане велики човјек — слободом грађанин. Моји добри учитељи рекоше ми: *Да дијете није ни тила ни друга подобна јој материја од које занатлија по својој ђунији може правити час једно, па ако му се то не допадне а он оиет на истекор друго. Отуда се виде, веле оиет они: да дијете није хартија, по којој живописац час ову час ону боју удара тек да задовољи осјећаје онако као што је најирије замислио.* Излази дакле да се са ђететом не може и несмије тако поступати, пошто је дијете живи створ у којему треба развити, постепеним настојавањем, а особитом брижљивом и родитељском наклоношћу, како у душевном тако и у тјелесном погледу све способности, моћи и осјећаје, а таквим радом од стране родитеља и васпитача учиниће се: да од малог човјека постане прави човјек, који ће бити од користи прво себи а по том друштву.

Поворођено дијете подобно је сјеменки коју вртар усади у земљу а она по томе избаци клицу; но ако тој клици не буде угодно земљиште и природни услови, она ће још прије првог листа усахнути и онда ће сасма рано угинути, а са њом и сви они благодотворни плодови, које би она иначе у своје вријеме принијела у корист вртара. Тако је исто и са ђететом. Ако се још од појава његовог из мајчине утробе не буде пазило и то темељито на њега, оно ће пропасти а са њим и све оне врлине које оно на штету човјечанства понесе у тамни гроб собом. За то су васпитачи позвани, да дијете пазе, а уз ту пак особиту пажњу ваља васпитач да пазе и мотри изарана ђетиње наклоности, т. ј. да увиђа чему је дијете у природи собом наклоњено. И када то увиди тада ће васпитач увиђети и увјерити се да је то она његова наклоност, коју је оно донијело собом у природи „а то је његова индивидуалност;“ и то је оно што упливише како на његове душевне тако и на тјелесне моћи, те од тога ни у ком случају несмије се дијете одвраћати; јер оно што заинтересује ђечије осјећаје није једнако

нито пак јединствено, нито по природи може бити тако, него мора бити различито, као што су сви људи у мислима и осјећајима различити. И васпитач непремјено мора то све знати, па према томе не смије бити објективан него субјективан, пошто је објект мртав човјек а живи само може бити субјект.

Према реченом васпитачка је дужност, са погледом на васпитни рад: да колико је више могуће мора бити упознат са свима душевним и тјелесним законима васпитаника и, према томе да зна онолико начина колико их је нужно да њима упути човјека к будућности, упознавши га са тијем законима, који ће га извести на пут среће и благостања како његовог особито тако и друштвеног у опште.

О НЕГОВАЊУ ЉУБАВИ У НАР. ШКОЛИ.

„Ако језике човјечје и анђелске говорим, а љубави немам, онда сам као звоно, које звони, или прапорац који звечи. И ако имам пророштво и знам све тајне и сва знања и ако имам сву вјеру, да и горе премјештам, а љубави немам, ништа сам“. Посл. Кор. I. сл. XIII. ст. 1—3.

Свакидашње некуство и сама историја човештва нам јасно показује, да је човек створен да живи у друштву. И заиста, кад би неко морао живити усамљено, далеко од људи, далеко од света, — морао би врло тешке и горке дане проводити. Па шта више, може се рећи, да човек без додира са другима људима не би могао ни опстати.

Наша нар. изрека вели: дрво се ослања на дрво, а човек на човека. Ко хоће да живи у друштву, мора према истоме имати и неких дужности. Хармонија, лепа узајмица међу људима се темељи на дужностима и што је узвишенија узајмица та, тим је и срећа и опстанак у друштву обезбеђенији.

Покретач племенитих радова наших је, племенит наш осећај, сачувано наше срце. Разум расматра, али срце дела, има тушта људи, који су разумом напредни па ипак не делају по начелима етичким. И баш за то, само је онај човек ваљан члан друштва, који има племенита осећавања.

Осећајно или душевно унапређење огледа се једино у добрим, узвишеним радовима. Хоћеш ли да познаш ко сам, погледај шта радим. — Па, племенити осећаји не могу а да се не јављају у виду милостивих и добрих дела и то њихово јављање није ништа

друго, до ли — *љубав*. Осећаји подстичу на рад, али љубав подстиче на узвишен, племенит рад.

Какав је пак тај племенити рад у појединостима, у кратко али језгровито описује св. ап. Павле говорећи: љубав је трпељива, милокрвна, она не завиди, она не велича, не надима, она не чини што не ваља, не тражи ни своје, не срди се, не мисли о злу, не радује се неправди, но се радује истини, она све сноси, она вјерује, она се свему нада, она све трпи, она никада не престаје. Кор. Посл. II. гл. XIII. ст. 4—9. — Без сваке сумње, љубав је сила, која не само да људе у животу срећи, него их подиже ближе извору вечите љубави — Богу.

Практична страна љубави је, што она свагда изазива, — љубав. Правило је тврдо као стена, да човек за своја племенита дела мора добијати достојну награду. Истина, може се десити, да свет не разуме важности наших добрих дела, да их криво схваћа, или на послетку да неће да их цени са злобе, са покварености, али добро дело остаје добро, истина остаје истина, и мора доћи доба, кад ће се у опће и признати. Ко другима чини добро, добро ће и дочекати, а ко сеје раздор и мржњу, сам себе баца у провалије пропасти.

Него, љубав треба да је руковођена разумом, ако се мисли њоме цел постићи. Ко хоће да чини другом оно што је добро, ваља да зна шта је добро, јер иначе може, ма и без зле намере, више зла, него ли добра учинити. Из тога разлога и родитељи врло често, поред све љубави што је имају према својој деци, не васпитају свагда као што треба. Поред оплемењеног осећаја дакле, потребан је и развијен разум, па да се добра дела могу чинити. Срце говори *што*, а разум показује начине *како* да се ради: така љубав је само оправдана, така љубав само има вредности.

Љубав је једна, она нема својих врста; али предмета љубави има тушта, као и њених манифестација у разним приликама. Нема дакле љубави — своје, родитељске, ближње и т. д. али има љубави *према* самом себи, *према* родитељима, *према* ближњим, *према* народу, вери, Богу и т. д. Љубав је излив срца, по пореклу, по суштини својој једнак у свима приликама; дела пак инстинкт и разум, створа онака, кака најбоље одговарају осећају. —

Поред толике важности, поред толике усвишености, коју има љубав, као особина човечја, зар да се она и не негује у народу, зар да се и не развија и не чува свим силама и свим моћима да-

www.ub.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

нима?! — Донста, као што је потребно живети, тако је потребно и њу ширити и утврђивати.

Да је наклоност оваком или онаком делању у већој или у мањој мери човеку урођена, држим, да у то не може бити сумње. Опште је позната ствар, да деца врло често личе на своје родитеље или на друге своје родове и претке не само по телесном изгледу, него и по душевним особинама. И љубав дакле, као душевна особина је, код неког човека више, а код некога мање ерасла са његовим бићем.

Али и то је истина, да човек и поред најјачих наклоности љубави, врло често дела неумесно. То бива, кад љубав није довољно *развијена*, кад се њеном оплемењивању није достојна пажња обраћала. Никако дакленије довољно, да човек има урођену наклоност да љуби, него је неизоставно потребно, да се та љубав и негује, развија, јер само тако може имати важности богодана наклоност љубави.

Да боме да је тешко пробудити наклоност љубави само, где је она у мањој мери урођена. Али је срећа, што је редак човек, што валда и нема човека, који већ по рођењу не би имао у себи љубави. Може се дакле рећи, да где год има мржње и себичности — ту је било и неумесног васпитања.

Около буђења, снажења и неговања љубави, различита васпиталишта имају различита удела. Дом има своје, школа своје а друштво своје, мање више одељене цели и начине васпитања: па тако је то и са неговањем љубави. Дете на дому учи љубити: родитељи, браћу и сестре, својту осталу, Бога и т. д. у друштву пак уче љубити друштво, народ и т. д. И баш за то, потпуно може напредовати у љубави тек онај, који је на свима местима васпитања ваљано упућиван и усавршаван.

Нема и не може бити сумње у то, да *нар. школа* у овом обзиру може врло много учинити, само ако својски на то настоји. Има тушта прилика, којима она те своје цели може постизавати и ако она све ове прилике савесно и ваљано употребљује, успеха мора имати, значајна.

Та, криво би схваћао цели нар. школе сваки онај, који би мислио, да је њена задаћа само давати што више стварног знања и што боље извезбати умне моћи дечје! — Ако шк. наредбе и планови учевни не прописују засебно, неговање љубави, послушности, истине и т. д. зар да се онда то и не учи? — Шта више, ја сам

WWW.UNILIB.KS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

слободан тврдити, да је неговање појединих душевних својстава де-
чјих у нар. школи исто тако важно, као и — учење читања, пи-
сања, рачунања или другог ког познатог наставног предмета. Закон
је овоме раду — наша савест и наша вештина и ко не врши овај
рад одговара самом себи, својој савести.

Нар. школа има да васпита за живот; према томе, она се
мора обазирати на потребе човечје у животу. Ко хоће у друштво,
ваља да је за друштво. Ако дакле срећа и напредак појединаца и
читаве заједнице људи зависи од љубави, онда је и неговање исте
један од најважнијих радова нар. школе.

Које посматрао децу у животу им, морао је увидети, да су
она мање више себична, да своје и мање интересе често предпостав-
љају туђима, ма и већима. То долази отуда, што нису довољно умно
унапређена, што не умеју оцењивати радове, одређивати им вред-
ност. Ако се дакле васпитањем љубав према самоме себи код деце
не регулише, не своди на природне границе, онда се постизава само
немарност, према ближњима и према ономе што је узвишено, а то
је на пропаст не само појединих васпитника, него и целе друштвене
заједнице.

Пут, којим се љубав у деци може развијати, двојак је: или
се деца уче делати добра дела једино за то, што је то — добро,
или се уче чинити таква дела за то, што отуда има и неких ко-
ристи. Кад се каже: сваком човеку треба чинити добро, — онда
се апелира на савест, онда се буди саучешће дакле се оплемењују
осећаји. Кад се пак тражи разлог том захтеву, кад се дакле каже:
свакоме човеку ваља чинити добро, јер како ми чинимо другом, тако
ће се и нама вратити, — онда постизавамо опет унапређење осе-
ћаја, оплемењење срца.

Да боме, да овај други пут, далеко брже води цели, особито
код деце, којима из недостатка разума, више владају чула. Онде се
просто узноси честитост, овде се пак уз то још показују и после-
дице доброг делања. Деци говорити о идеалима, као што нам је из
искуства познато, јесте од врло малене вредности.

Из тога разлога дакле, љубав се у деци може и мора тако
рећи искључиво овим другим начином неговати. Имају ли деца пред
собом предмет, према коме хоћемо да им изазовемо или учврстимо
љубав, ваља најпре да изнесемо благодети, које тај предмет деци
или људима у опће пружа, ваља да изнесемо даном приликом љубав
тог предмета, па тек на основи тога ваља да будимо и негујемо и

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Љубав дечју према том предмету. Љубав се љубављу враћа: нико није у стању љубити оно што је одвратно или баш штетно. И сам највећи учитељ свих векова Исус Христос је учио : . . . „Благо милостивима, *јер* ће бити помиловани ; благо онима који су чиста срца, *јер* ће Бога видјети. „ . . . “

Лако је држим увидети, да при неговању љубави према ближњима, увек мора бити нека обзира и на љубав према самоме себи. И заиста, никако није и не може бити цел неговању љубави, да деца науче себе и своје интересе запостављати и онде, где то чинити нема смисла. И баш ту треба имати васпитачке вештине, јер се иначе врло лако може претерати ма у коју крајност ; васпитач треба да развија љубав у деци, али свагда само на основи онога што је право.

(Свршиће се.)

НАРОДНА НАСТАВА У ФРАНЦУСКОЈ.

II.

Дечија забавишта.

У Француској се дечија забавишта зову : материнске школе (*ecole maternelle*). Ове су школе у почетку биле дечија хранилишта, куда су матере, које су морале ван куће хлеба заслуживати, за време рада своју децу одводиле. Године 1826. основана су прва хранилишта у Паризу, год. 1830. било је 6 хранилишта а 1836. год. порастао је број на 24. Год. 1837. изашао јекраљевски указ у ком се законом осигурава опстанак хранилиштима, јер вели се „хранилишта су добротворни заводи, у која се примају деца обојега пола, где уживају материнску негу и добију прво васпитање. Као наставни предмети у овим заводима били су : веронаука, читање и основи умног рачуна. Још се учило певање и ручни радови. Године 1855. изашла је наредба, да се има предавати цртање и гимнастика. Из веронауке учили су прве основе из катихизиса, из читања су познали писмена и склапали врло кратке речи. Из очигл. наставе учили су о поделењу времена, четир год. доба, посматрање ствари по облику, боји, градиву и употреби ; упознавали су се са разним занатима, биљкама, животињама.

По овоме су материнске школе заводи за прву наставу, где су и мушка и женска деца заједно под једним надзором, где се васпитавају онолико, колико им према годинама душевна и телесна снага допушта. У ове заводе примају се деца од навршене 2. године па док не ступе у 7. годину.

Наставни предмети у материнским школама су : игре, кретање тела уз песме, разне радње за вежбање руку, први основи моралног васпитања, вежбање у говору, приповедање, основи читања, цртања, рачунања и писања.

У свакој јавној материнској школи подељена су деца у две групе по годинама и умној способности. Напреднија деца долазе у прву групу, овде се

WWW.UNILIB.SS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

горенаведени предмети у целости предузимају. Млађа деца долазе у другу групу; где се горњи предмети у толико предузимају, у колико дечијој способности и годинама одговара. У обе групе умна настава чешће се мења са кретањем тела. Једна лекција не сме дуже трајати од 20 минута. Између појединих лекција деца певају, играју се или гимнастишу.

По закону ове су школе преко лета (од 1. марта до 1. нов.) отворене од 7 часова у јутру до 7 часова у вече; а зими од (1. нов. до 1. марта) отворене су од 8 часова у јутро до 6 часова у вече. Лети у $\frac{1}{2}6$ а зими у $\frac{1}{2}8$ је већ отворена школа и већ почињу деца долазити. Учитељица, на коју је ред службе, дође прва у школу; њена је дужност дочекивати децу и на њих пазити. До 9 часова долазе деца, и ако је лепо време играју се у дворишту, ако пак рђаво онда у покривеном игралишту. У 9 часова је свака учитељица на свом месту; управитељ да знак, деца уђуте и свако иде у своје одељење. Сад се прегледа чистота код деце, па онда уз песму улазе у дворану. Сад се 1 час баве душевном радњом, но и у овом има промене; мало се баве читањем и писањем (5—7 год.) уче намет и др. Између лекција кретање тела уз песму. Кад се се сврши час наступа $\frac{1}{4}$ часа одмора, за које се време деца одмарају од душевне радње. Следеће $\frac{3}{4}$ часа приповедајући разне моралне приче или уче земљопис.

У $\frac{1}{2}12$ часова, по француском обичају, је време малом ручку (dejeuner). У материнским школама постоје кухиње, у којима се погревају јела, која су деца са собом донела; или им се даје јела за 5 нов., које се овде зготовљава. Деца се сместе у једну затворену дворану и тамо поред малих столова весело ручају. После ручка се 2 часа играју. Затим се врате у дворану где су ручали и ту се из малих умиваоница умiju и унуте да нужду посвршавају.

У $\frac{1}{2}2$ почиње учење и играње као и пре подне. Од $\frac{1}{2}3$ —3 малише се играју а већи гимнастишу. Од 3— $\frac{1}{2}4$ цртају или раде ручне радове, после уче. После 4 часа забављају се у дворишту, све дотле док старији не дођу по њих. Обично дође старији брат или сестра кад се враћа из основне школе. У 6 часова већ су сва деца отишла и школска се врата затварају.

Ове школе су за сиромашне родитеље, а особито за радничку сталез прави благослов. Каква је срећа за матер кад зна, да јој је дете цео дан под добрим надзором, у здравим, лепим дворанама, па и јелом збринуто. Мирно ради свој посао; не мора да се брине за децу.

Зато што ове школе толико доброга имају, оне су готово преко целе године отворене. Редован седмични одморни дан је Недеља. Осим Недеље преко године још су одморни дани: 31. дец., 1. и 2. јан., о ускреу 8 дана, други дан Духова, Брашанчево, 10 дана одмора у времену од маја до септембра, Божић, дани народних светковина.

У погледу здравственом постоје врло строги закони. Приликом уписивања у школу дужно је свако дете донети са собом лекарску сведоџбу, да је каламџен, да није у каквој прилепливој болести. У почетку школске године учитељица или спомоћница прегледа децу, да ли су здрава. Болесном детету забрањено је долажење у школу; ако се у школи разболе пошљу га кући. Лекар редовно походи школе и прегледа здравље дечије, нађе ли које

дете болесно, одмах га пошаље кући и писмено извести родитеље о болести детињој. У том се писму још опомену родитељи, да ће само онда бити дете опет у школу примљено, кад лекарском сведоџбом докаже, да је оздравило. О посетама лекаревим учитељица води редован дневник. Највише се назива, да деца умивени и чиста долазе у школу; јела која деца са собом донесу дужна је учитељица прегледати. И школа мора бити увек чиста, сваки дан се два пут чисти, између часова ветри.

За одржање запта у материнским школама, као и у свима француским школама, употребљавају се казне и награде. Дозвољене казне су: а) искључење на кратко време од ручне радње и заједничке игре; б) одузимање похвалне сведоџбе. — Награде су похвалне сведоџбе. Које је дете извештао број оваких сведоџаба добило, на крају месеца се одузме од њега и место тога добије слицица, играчка и разних корисних ствари.

Строго је забрањено учитељицама у присуству деце на школским радовима бавити се; забрањено је да уливишу на родитеље, да децу пре одређеног времена кући одводе и да од родитеља или деце поклоне примају.

У погледу учила материнске школе у Француској ни у чем се не разликују од наших, училима богатих, основних школа. У матер. школама су зидови пуни мапа, природописни слика. Тако зване Фреблове играчке; најбоља дела о васпитавању деце; сваковрне таблице, прописиви, оловке, пера и др. стоји учитељици на расположењу; она може све ствари, које мисли у школи употребљавати од државе добити.

У материнским школама делају саме женске. Особље се састоји из: управитељке и ако је број деце већи од 50 онда и једне помоћне учитељице; поред њих има још и послужитеља.

Од учитељица материнских школа тражи се исто оспособљење као и од учитељица осн. школа. Зато се оне у истој учитељичкој школи приправљају за учитељица материнске и основ. школа.

Минимум плате за учитељице у матер. школама је за управитељку I. разр. 900 франака, II. разр. 800, а III. разр. 700 франака, а за учитељицу 600 франака. Оне управитељке или учитељице које имају оспособљење за више девојачке школе добивају 200 франака више, а које имају оспособљење и за осн. школе добивају 100 франака, више. Оне учитељице које су одликоване сребрном медаљом добивају доживотно годишње 100 франака као награде. Осим ове плате добија учитељица и стан или у име станарине извесну своту, коју одређује жуп. управитељ.

Ни једна учитељица не може прећи из најмањег платежног разреда у највећи, него постепено, служећи 5 година у једном разр мањом платом, прелази у већи платежни разред.

Плата учитељица матер. школа у многим местима прелази минимум, Тако је плата у Lille-у 1300 франака, у Marseille 1600, у Bourdeaux 1800. у Calais 2400, у Lion-у 2500 франака.

(Свршиће се.)

ПРОСЛАВА КРУНИДБЕНОГ ЈУБИЛЕЈА У СОМБОРУ.

У прослави крунитбенога јубилеја Његовог Величанства премилостивог цара и ап. краља нашег Франца Јосифа првог учествовали су и сви србски просветни заводи у Сомбору.

У очи светковине осветљен је био великољепно сав град и у њему здање наше средредне основне и више девојачке школе, као и здање србске учитељске школе. Силни је народ по улицама врвио, ватрогасна капела по граду је уз ношење лампона свирала а у девет сати у вече велико звоно са куле Свето-Ђурђевског храма објавило је православном народу сутрашњу велику и значајну свечаност.

На сам свечани дан прославе двадесетпетгодишње краљевога крунисања 27. Маја у јутру на каталогу учитељске школе пред закупљеним свима приправницима и приправницама држао је управитељ исте школе П. Ђ. Вукићевић патриотички говор, у коме је младежи говорио о благодетима које наш онострани православни србски народ у уставној домовини својој Угарској и у сдруженим с њоме земљама ужива под моћном и отачаском владавином најмудријега и најбољега владоца свог, уставног краља Угарског Франца Јосифа I. Патриотички говор овај пропаћен је са бурним усликом младежи србске: „*Живио уставни краљ наш Франц Јосиф I.*

У храму Божијем на свечаној литургији коју је са овдашњим свештенством служио пречастни г. најстарији парох Сомборски Јован Момировић, и на Благодарственом Молебствију појао је дивно и складно мешовити лик приправнички, а присуствовали су сви приправници и приправнице са својим управитељем и сви ученици и ученице Сомборских србских народних и више девојачке школе са својим учитељима и учитељицама.

Мајска свечаност, која је одређена била да се 28. Маја обдржава, морала је за овај мах изостати због влажног земљишта у шуми и на путу, које је у сљед многих киша проузроковано.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Испити за учитељско оспособљење у Сомбору. Писмени испити за учитељско оспособљење у учитељској школи Сомборској држани су овим редом: Из србског језика 1. Јунија; из рачуна и геометрије 2. Јунија; из мађарског језика држаће се 17. Јунија по нашем календару.

Устмени испити за учитељско оспособљење држаће се: 18. 19. 20. 21. и 22. Јунија такође по нашем. — Цроглашење учитељске способности,

читање разреднице и разпуст ученика и ученица учитељске школе бити ће 30. Јунија пре подне.

У смислу президијалне наредбе Његове Светости Патријарха Георгија Бранковића као председника Високославног Школског Савета на овогодишњим испитима за учитељско оспособљење у Сомборској учитељској школи председа ваће Високоблагородни г. Др. Никола Максимовић подпредседник Школ. Савета а као свештенички члан испитног поверенства учествоваће у истоме поверенству Најпреч. господин Љубомир Кунусаревић окружни протопресв. Сомборски.

Прегледање школа. Заменик гл. школског реферанта одпутовао је 2. Јунија жељезним влаком преко Сегедина у В. Бечкерек, ради званичног прегредања школа тамошњих и околних, одатле ће отићи на испите у вишој девојачкој школи у Н. Саду, а по том ће предузети прегледање Србских вероисповедних школа у Митровици, Беочину, Черевиху, Винковцима и у Осеку.

Годишњи испити у сомборским србским вероисповедним народним школама и у вишој девојачкој школи.

У *Црвеначкој* школи 21. јуна у недељу, после подне; у *Селеначкој* школи 24. јуна, на Иван-дан после подне; у *I. II. раз. муш. гл.* школе 27. јуна у суботу пре подне; у *III. раз. мушке гл.* школе 30. јуна у уторак после подне; у *IV. раз. мушке гл.* школе 1. јула, у среду пре подне; у *V. раз. мушке гл.* школе 2. јула у четвртак пре подне; у *I. и II. раз. женске гл.* школе 27. јуна, у суботу после подне; у *III. и IV. раз. женске гл.* школе 1. јула, у среду после подне; у *I. и II. раз. више девојачке* школе 25. јуна, у четвртак цео дан; у *III. и IV. раз. више девојачке* школе 26. јуна у петак цео дан; у *забавишту* закључна свечаност 2. јула, у четвртак после подне.

Р А З Н О.

Свечана седница црквеног Одбора у Сомбору. Трећи дан Духова пред подне држана је јавна и свечана седница православно србеке црквене общине Сомборске у присуству многобројне отмене мушке и женске публике. Том приликом је заслужени председник общине црквене г. Петар Вукићевић објавио свечано, како су недавно преминули овдашњи грађанин и трговац Антоније Јанковић и супруга му Љубица рођена Јовановић оставили од својега имања великолепну кућу своју у Бајекој улици, и 22 и пол стара јутра најбоље земље ораће светој цркви нашој, и да је по последњој жељи завештатељке поменута земља већ предата на уживање црквеној общини, а завештана кућа ће се тек после смрти сестре завештатељкиње црквеној общини предати.

Услед тога је црквени одбор уважавајући овај племенити легат слике ових ктитора црквених поставио у дворани црквене общине и данас их открива свечано и ставља на углед православном Сомборском србеком становништву.

После овога говорио је неколико речи управитељ овдашњих школа србских у похвалу црквених добротвора Антонија и Љубице Јанковићевих а споменуо је у говору свом и друге врле покојнике, који су на цркву, на

www.школебу младеж и на човекољубне цјели оставили завештања своја у овој црквеној обштини себи за спомен.

После овога говора председник је споменуо за најновију велику задужбину племените госпође Лиле Стојковићке и дао је прочитати њено заветно писмо, у коме она оснива сиротиште за женску сирочад у своме дому том сиротишу 30.000 ф. капитала оставља.

Публика је пажљиво саслушала заветно писмо, и читање пропратила са одушевљеним усклицима новој добротворки народној. Црквени Одбор примио се руковања и непосредног надзора тог завештања и закључио, да корпоративно благодари племенитој добротворки на њеном завештању. (Види први чланак у овом броју.)

У Недељу 31. Јунија после службе Божије је најпре заступство православље црквене општине под предвођењем својега председника г. Петра Вукићевића а затим професорски збор учитељске школе под предвођењем управитеља исте школе Н. Ђ. Вукићевића лично су посетили племениту народну добротворку госпођу Лилу Стојковићку и захвалили јој на њеном завештању у корист Србских вероисповедних просветних завода и на оснивању првога сиротишта за православну женску сирочад у Сомбору.

Р А З Н О.

Парастос Епископу Стојковићу у Сомбору. Србека црквена обштина у Сомбору давала је у Недељу Св. Отаца првог вселеноког Сабора 17. Маја о. г. свечани парастос за покој душу блаженепочившег Епископа Арсенија Стојковића у Светођурђевском храму.

На овом парастосу појало је србеко-црквено певачко друштво под управом својега ликовође Драгутина Блажека. На парастосу присуствовали су сви приправници и приправнице са управитељем и професорима и ева школска младеж из овдашњих срб. вероисповедних школа са својима учитељима и учитељицама.

Около кољива стајаху у црно обучени осам приправника са запаљеним воштаницама.

Пре службе Божије на каталогу Управитељ је држао говор у спомен и славу покојног Архијереја Арсенија Стојковића, у ком је између осталог споменуо, да је велики овај покојник био питомац србеке учитељске школе Сомборске, и да је у овој школи као свршени ученик V. гимназијског разреда, године 1820/1. први а 1821/2. други педагогијски течај са отличним успехом и узоритим моралним владањем свршко, а по том даље науке продужио, и по свршетку истих 1830. у чин монашки ступио.

Ъ

СЕ

НОВЕ КЊИГЕ

на приказ уредништву Школ. Лиета приспеле.

1. *Психологија*, за школе и за самоуке нарочито за учитеље израдио

Петар Радуловић управитељ србске учитељске школе у Карловцу. Панчево 1892. Наклада књижара Браће Јовановића.

2. *Проовједник* Србске народне цркве од Теофана Живковића православног Епископа Карловачког. На свијет издао по смрти Владике Теофана брат му Јован барон Живковић. Сав чист приход од ове књиге намјењен је фонду за звештенике удовице и сироте владичанства карловачког. У Карловцу 1892. Штампарија Карла Хапфелда (са еликом покојног Епископа Теофана.) Ова је књига од 34 штампаних табака и добити се може замо за готове новце по цену од 1 ф. 50 нов. у Горњем Карловцу (Карлштадт) код г. Манојла Грбића катихете срб. учитељске школе.

3. *Гласник* србског ученог друштва. Књига 73. Расправе и други чланци са једним прилогом. У Београду, штампано у државној штампарији краљевине Србије. На продају у књижарници В. Валожића 1892.

4. *Гласник* србског ученог друштва, књига 75. Расправе и други чланци. У Београду 1892. У овој је књиги преглед садржине 90. књига Гласника србског ученог друштва од 1841—1891. приредио Јован Бошковић

5. *Летопис Матице Србске* уређује А. Хаџић књига 168. — (1891. Свеска четврта.) у Новом Саду; Србска штампарија Дра Свет. Милетића 1891. Цена 70 нов. — *Летопис Матице Србске* уређује А. Хаџић. Књига 169. (1892. свеска прва.) У Н. Саду. Штампарија Дра Св. Милетића цена 70 нов.

6. *Кратки Типик* или црквено правило за ученике учитељске школе, по великом црквеном Типику израдио Јован Петровић катихета и професор на вел. гимназији, реалци и учитељској школи у Заребу. У Новом Саду, издање и штампа А. Пајевића 1892. Цена 45. нов.

7. *Вежбања у српском језику и познавања врста речи* за ученике III. разреда основних школа израдио † Јоксим Ст. Марковић, а прерадио и према програму за основно школе удесио Стев. Д. Поповић. Овај део вежбања износи 7 и по табака и стаје 0-80 дин. Књига се може добити само у књижари В. Валожића у Београду. (Свршиће се).

ИСПРАВКА.

У 5. броју „Школског Листа“, у расправи „О васпитању“, поткрале су се следеће погрешке :

Страна 73. У 3. реду озго иза 1. ријочи : „погледу“, изостале су ове 4 ријечи : „Значаја, и то значи“. — 4. реду исто озго : 7. ријеч : „речима“ треба „ријечима“. — 8. ријеч : „човек“ треба : „човјек“, у мјесто 10-те ријечи : „има“ треба : „мора.“ — У 5. реду што значи : иза пошљедње ријечи : „развијати“, изостало је по замјен „се“. — У 12. реду озго : 4. ријеч : „тог“, треба : „тога“, 7. ријеч „^{ет}тика“, треба : „практика“. — У 7. реду оздо, пошљедња ријеч : „цаспитати“ у треба васпитати.“

Издаје уређује : **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

ампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.